

การสืบสวนคดีด้านสัตว์ป่าของด่านตรวจสัตว์ป่าท่าอากาศยานดอนเมือง

Wildlife investigation guidelines at Don Mueang international airport wildlife inspection

กนกวรรณ แก้วปกาศิต¹, วรรัช วิชชิวาณิช²

คณะวิทยาศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร^{1,2}

Kanokwan Kaewpakasit¹, Woratouch Wichuwanch²

Faculty of Science, Silpakorn University^{1,2}

E-mail: kanok_yui@hotmail.com¹

E-mail: woratouch_w@yahoo.com²

Received: October 3, 2025; Revised: December 18, 2025; Accepted: December 23, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการสืบสวนคดีด้านสัตว์ป่าของด่านตรวจสัตว์ป่าท่าอากาศยานดอนเมือง และเสนอแนะการพัฒนาแนวทางการสืบสวนคดีด้วยการใช้เทคนิค เครื่องมือ และเทคโนโลยีที่จำเป็นในการปฏิบัติงานให้แก่เจ้าหน้าที่ด่านตรวจสัตว์ป่าท่าอากาศยานดอนเมือง โดยการรวบรวมความรู้พื้นฐานจากการศึกษาในพื้นที่จริง จากเอกสาร บทความ งานวิจัย รวมทั้งสถิติข้อมูลจากหน่วยงานทางด้านอาชีววิทยาสัตว์ป่า การสืบสวนคดี กรอบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสถานการณ์การค้าสัตว์ป่าในประเทศไทย บทบาทภารกิจของด่านตรวจสัตว์ป่าท่าอากาศยานดอนเมืองในการดำเนินคดีสัตว์ป่าภายใต้พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 นำเสนอกระบวนการดำเนินคดีในปัจจุบัน แบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ระยะก่อนเกิดเหตุ ระหว่างเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ รวมทั้งรวบรวมขั้นตอนการสืบสวนในระหว่างเกิดเหตุ และชี้แนะให้เห็นความแตกต่างของการค้าในสนามบินเทียบกับการค้าสัตว์ป่าตามแนวชายแดน ข้อมูลที่ได้จากการศึกษานี้ นำวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา พบว่า ด่านตรวจสัตว์ป่าท่าอากาศยานดอนเมืองจำเป็นต้องพัฒนาแนวทางการสืบสวนคดีในด้านการใช้เทคนิค เครื่องมือ และเทคโนโลยี ให้เป็นมาตรฐานในการปฏิบัติงานและเพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามการค้าสัตว์ป่าส่งออกไปนอกราชอาณาจักรไทยต่อไป

คำสำคัญ: การลักลอบค้าสัตว์ป่า, การสืบสวนคดี, ด่านตรวจสัตว์ป่า, ท่าอากาศยานดอนเมือง, อาชญากรรมสัตว์ป่า

ABSTRACT

This article aims to examine the wildlife crime investigation process undertaken by the Wildlife inspection at Don Mueang International Airport and to propose guidelines for improving investigative practices through the application of appropriate techniques, tools, and technologies in order to enhance operational effectiveness. The study is based on data collected from field observations, relevant documents, academic articles, and research studies, as well as statistical data from agencies related to wildlife criminology, criminal investigation, applicable legal frameworks, and the wildlife trade situation in Thailand. Particular attention is given to analyzing the roles and responsibilities of the Wildlife inspection at Don Mueang

International Airport in enforcing wildlife crime cases under the Wild Animal Conservation and Protection Act, B.E.2562 (2019) The findings present an overview of the current wildlife crime investigation process, which can be categorized into three phases: the pre-incident phase, the incident phase, and the post-incident phase. Emphasis is placed on investigative procedures during the incident phase, alongside a comparative analysis highlighting the structural and operational differences between wildlife trafficking through international airports and wildlife trade along land border areas. The collected data were analyzed using content analysis. The analysis reveals that the Wildlife inspection at Don Mueang International Airport has a critical need to develop standardized investigative guidelines, particularly in the systematic use of techniques, tools, and technologies. Such development is essential for strengthening the efficiency of prevention and suppression efforts against the illegal export of wildlife beyond the borders of the Kingdom of Thailand in a systematic and sustainable manner.

KEYWORDS: Wildlife Smuggling, Wildlife Inspection, Don Mueang International Airport, Wildlife Crime

บทนำ

การลักลอบค้าสัตว์ป่าเพื่อส่งออกไปนอกราชอาณาจักรไทย มีหลายช่องทางทั้งทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ และทางการพัสดุ ปัจจุบันช่องทางอากาศกำลังเป็นช่องทางที่มีการลักลอบค้าอยู่เป็นประจำโดยเฉพาะผ่านท่าอากาศยานนานาชาติ ด้วยวิธีการซุกซ่อนในกระเป๋าสัมภาระหรือซุกซ่อนบริเวณร่างกายของผู้โดยสารเพื่อนำไปยังประเทศปลายทางจนกลายเป็นปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 จึงเรียกว่า คดีสัตว์ป่า (Wildlife Case) เป็นอาชญากรรมต่อสัตว์ป่า เป็นอาชญากรรมระดับองค์กรที่มีผู้ร่วมในการกระทำความผิดจำนวนมากและมีลักษณะข้ามพรมแดนระหว่างประเทศ (สำนักงานอัยการสูงสุด และคณะ, 2563)

การลักลอบค้าสัตว์ป่าเพื่อส่งออกไปนอกราชอาณาจักรไทย มีหลายช่องทางทั้งทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ และทางการพัสดุ ปัจจุบันช่องทางอากาศกำลังเป็นช่องทางที่มีการลักลอบค้าอยู่เป็นประจำโดยเฉพาะผ่านท่าอากาศยานนานาชาติ ซึ่งในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา สถานการณ์การลักลอบค้าสัตว์ป่านี้ มีความซับซ้อนและหลากหลายมากขึ้น โดยเฉพาะผ่านช่องทางการบินทางอากาศ ด้วย

วิธีการซุกซ่อนในกระเป๋าสัมภาระหรือซุกซ่อนบริเวณร่างกายของผู้โดยสารเพื่อนำไปยังประเทศปลายทางจนกลายเป็นปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ

ด่านตรวจสัตว์ป่าท่าอากาศยานดอนเมือง นับเป็นหนึ่งในด่านตรวจสัตว์ป่าที่สำคัญในการควบคุมการลักลอบนำเข้า ส่งออก และนำผ่านสัตว์ป่า คดีสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นในพื้นที่ดังกล่าวมีลักษณะเฉพาะในพื้นที่ท่าอากาศยานแห่งชาติอื่น ๆ ซึ่งแต่ละที่จะมีเครื่องมือในการตรวจสอบสัตว์ป่าที่แตกต่างกันทำให้ไม่สามารถใช้แนวทางของที่ได้ที่หนึ่งได้ คือ ส่วนใหญ่เป็นการลักลอบส่งออกสัตว์ป่ามีชีวิต โดยเฉพาะสัตว์เลื้อยคลาน เพื่อการค้าในต่างประเทศ สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนถึงความท้าทายในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ด่านตรวจสัตว์ป่า ซึ่งต้องเผชิญกับวิธีการซุกซ่อนสัตว์ป่าที่แนบเนียน และเครือข่ายอาชญากรรมที่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งเจ้าหน้าที่ด่านตรวจสัตว์ป่ายังขาดการบริหารจัดการการสืบสวนอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้เกิดข้อผิดพลาดในการทำงาน ขาดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และขาดการประสานงานกับหน่วยงานหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และต้องอาศัยการบูรณาการด้านกฎหมาย การสืบสวน นิติวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ การตรวจสถานที่เกิดเหตุและการเก็บพยานหลักฐาน

อย่างเป็นระบบและมีมาตรฐานจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความสมบูรณ์ของพยานหลักฐานและความสำเร็จของการดำเนินคดีในชั้นศาล

การสืบสวนคดีสัตว์ป่าในพื้นที่ทำอากาศยานจึงมีลักษณะแตกต่างจากการสืบสวนคดีสัตว์ป่าในพื้นที่ป่าหรือแนวชายแดน เนื่องจากเป็นพื้นที่ควบคุมพิเศษ จึงไม่สามารถนำกระบวนการสืบสวนในพื้นที่อื่น ๆ มาใช้ปฏิบัติได้ จำเป็นต้องสร้างกระบวนการสืบสวนคดีสัตว์ป่าเฉพาะของด่านตรวจสัตว์ป่าทำอากาศยานดอนเมือง

ดังนั้น การศึกษากระบวนการสืบสวนคดีสัตว์ป่าของด่านตรวจสัตว์ป่าทำอากาศยานดอนเมืองจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อทำความเข้าใจขั้นตอนการปฏิบัติงาน และนำมาพัฒนากระบวนการสืบสวนคดี ทั้งในด้านการใช้เทคนิค เครื่องมือ และเทคโนโลยี ให้เป็นมาตรฐานในการปฏิบัติงานและเพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามการลักลอบค้าสัตว์ป่าส่งออกไปนอกราชอาณาจักรไทยต่อไป

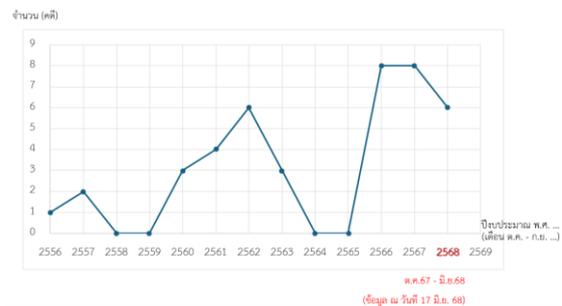
สถานการณ์การค้าสัตว์ป่าในประเทศไทย

โดยปัจจุบันการดำเนินคดีสัตว์ป่า มีความหลากหลายมากขึ้นตามเทคโนโลยีในปัจจุบัน โดยเฉพาะการค้าสัตว์ป่าผ่านช่องทางออนไลน์ หรือการนำผ่านประเทศไทย ซึ่งมีประเทศต้นทางและปลายทางจากต่างประเทศ อาทิเช่น เตาดาว ลิง ลิ่น ที่ถือเป็นอาชญากรรมข้ามชาติ จะเห็นได้จากข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำผิดกฎหมายป่าไม้ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 – 2566 คดีเกี่ยวกับสัตว์ป่า จำนวน 582, 524, 553, 625, 550, 569, 722, 840, 624, 411 และ 231 คดี ตามลำดับ (สำนักป้องกัน ปราบปราม และควบคุมไฟป่า, 2566) ซึ่งปีที่มีสถิติคดีสูงสุดคือปี 2563 และมีแนวโน้มลดลงในปี 2564 - 2566

สถิติคดีการลักลอบนำเข้า ส่งออก นำผ่าน ซึ่งชนิดสัตว์ป่าเพื่อการค้าสัตว์ป่าระหว่างประเทศระยะเวลา 5 ปีย้อนหลัง (พ.ศ. 2563 - 2568) พบคดีจำนวนทั้งหมด 124 คดี จาก 28 ประเทศ ประเทศที่พบคดีมากที่สุด คือ สาธารณรัฐอินเดีย จำนวน 59 คดี รองลงมา คือ สาธารณรัฐเกาหลี สาธารณรัฐ

ประชาชนจีน (เขตบริหารพิเศษฮ่องกง) จำนวน 7 คดี และประเทศญี่ปุ่น จำนวน 5 คดี ตามลำดับ ประเภทสัตว์ที่ถูกลักลอบในสนามบิน ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2563 - 2568 ประเภทสัตว์ที่พบมากที่สุดคือ สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม จำนวน 3,626 ตัว รองลงมาคือ สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม จำนวน 230 ตัว และนก จำนวน 120 ตัว (กองคุ้มครองพันธุ์สัตว์ป่าและพืชป่าตามอนุสัญญา, 2568)

คดีที่พบในด่านตรวจสัตว์ป่าทำอากาศยานดอนเมือง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 - 2568 พบมากที่สุดในปี พ.ศ. 2566 และ 2567 จำนวน 8 คดี ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 สถิติคดีด่านตรวจสัตว์ป่าทำอากาศยานดอนเมือง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 - 2568

ที่มา: ด่านตรวจสัตว์ป่าทำอากาศยานดอนเมือง. (2568)

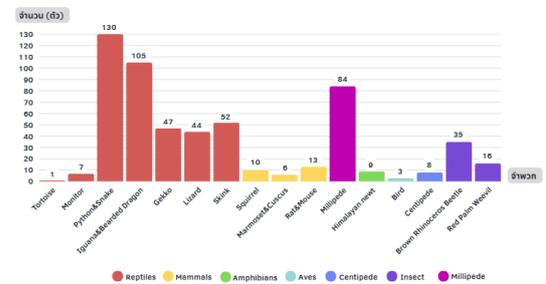
จากการศึกษาของ วสุวัตต์ กฤษศิริสวัสดิ์ (2565) การลักลอบค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายบนสื่อสังคมออนไลน์ในประเทศไทย พบว่า มีการโพสต์ซื้อขายสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ซึ่งเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 ชนิดที่พบโพสต์มากที่สุดคือ นากเล็กเล็บสั้น (*Aonyx cinereus*) ซึ่งเป็นการโพสต์ขายสูงสุดแถวจังหวัดนราธิวาสและยะลา จึงเป็นการยืนยันว่าเราต้องให้ความสำคัญกับรูปแบบการเปลี่ยนแปลงของวิธีการแสวงหา สถานการณ์ และปัจจัยสำคัญของการลักลอบค้าสัตว์ป่าที่ผิดกฎหมาย โดยข้อมูลด้านประเภทของสัตว์ป่าที่มีอัตราการลักลอบค้าสูง ได้แก่ นก ลิ่น เต่า งู ตะกวด และจระเข้ เป็นต้น

สถานการณ์การลักลอบค้าสัตว์ป่าในประเทศไทยยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี 2563 - 2568 เป็นต้นมา ประเทศปลายทางส่วนใหญ่ คือ ประเทศสาธารณรัฐอินเดีย โดยเมืองปลายทางที่พบมากที่สุด คือ เจนไน (Chennai) บังคาลอร์ (Bangalore) มุมไบ (Mumbai) ซึ่งสายการบินที่พบมากที่สุด คือ สายการบินไทย และ สายการบินไทย

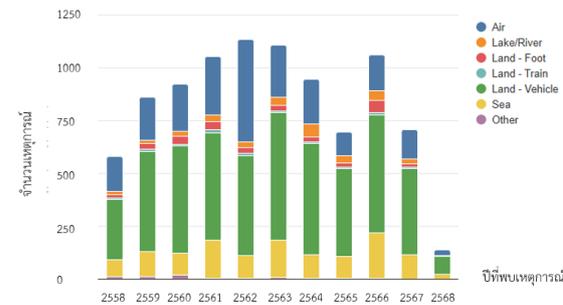
แอร์เอเชีย จำกัด ดังนั้น เราจึงพบคดีที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการลักลอบนำสัตว์ป่าออกนอกราชอาณาจักรได้ทั้ง 2 สนามบินหลักของประเทศไทย คือ สนามบินท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ และ สนามบินท่าอากาศยานดอนเมือง สำหรับท่าอากาศยานดอนเมือง ลดน้อยลงจากเมื่อช่วงเดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคม 2568 ที่ผ่านมา โดยขบวนการฯ เหล่านี้ ยังคงหาช่องทางเพื่อนำสัตว์ป่าออกนอกประเทศ จึงมุ่งเส้นทางออกไปด้วยสายการบินไทย ปลายทางหลักยังคงเป็นประเทศสาธารณรัฐอินเดีย แต่เมื่อศุลกากรอินเดีย มีการตรวจพบการนำเข้าประเทศสาธารณรัฐอินเดีย และนำส่งสัตว์ป่ากลับประเทศต้นทางมากขึ้น ทำให้ขบวนการดังกล่าว เริ่มเปลี่ยนเส้นทางบินไปประเทศศรีลังกา เมืองโคลัมโบมากขึ้น ซึ่งเมื่อดูจากแผนที่แล้วอาจเป็นช่องทางใหม่ในการลักลอบขนส่งสัตว์ป่าดังกล่าว ปลายทางสู่ประเทศสาธารณรัฐอินเดียเช่นเดิม

การค้าสัตว์ป่าทั่วโลกกำลังเป็นปัญหาใหญ่ ซึ่งที่กำลังเป็นที่นิยมในปัจจุบันคือ การค้าสัตว์ป่าเพื่อเป็นสัตว์เลี้ยง รวมทั้งชิ้นส่วนของสัตว์เหล่านั้น ซึ่งสัตว์ที่ตรวจยึดได้ในท่าอากาศยานดอนเมืองส่วนใหญ่คือ สัตว์เลี้ยงคลาน จำพวกงู อีกาน่า กิ้งก่า เป็นต้น ดังภาพที่ 2 สอดคล้องกับสำนักงานว่าด้วยยาเสพติด และอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ UNODC ที่พบว่า สัตว์ที่ตรวจยึดได้จากขบวนการค้าสัตว์ เป็นสัตว์ที่อยู่ในบัญชีแดงไอยูซีเอ็น (IUCN Red List) มีทั้งสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม นก สัตว์เลี้ยงคลาน และสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ ซึ่งขบวนการค้าสัตว์ป่ามีการปรับตัวอย่างรวดเร็ว ทั้งวิธีการ และเส้นทางการค้าเพื่อให้ตรวจพบได้ยากขึ้น ซึ่งขบวนการเหล่านี้มักเชื่อมโยงกับกลุ่มอาชญากรรมขนาดใหญ่ และอาศัยช่องว่างของกฎหมาย รวมทั้งการทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งอาจมีการเรียกรับสินบน (กฤตพล สุธิภัทรกุล, 2568) การค้ารวมทั้งการหาวิธีในการลักลอบค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายเพื่อปกปิด ปลอมแปลง หรืออำพรางเพื่อหลอกเครื่องตรวจจับหรือสแกนเนอร์ผ่านช่องตรวจผู้โดยสารขึ้นเครื่องบินโดยสารไปยังประเทศปลายทาง จึงกลายเป็นความท้าทายในการต่อสู้เพื่อรองรับเทคนิคใหม่ ๆ ในระดับนานาชาติ

เพราะความต้องการสัตว์ป่าเหล่านี้ในต่างประเทศมีค่าตอบแทนสูง แม้จะต้องเสี่ยงต่อการถูกจับกุมดำเนินคดี (Buabudhara, N., 2019) จากข้อมูลของ TRAFFIC (2024) แสดงเหตุการณ์การลักลอบขนส่งสัตว์ป่าจากทั่วโลก ด้วยวิธีการขนส่งทั้งทางอากาศ ทางน้ำ และทางบก ตั้งแต่ปี 2558 - 2568 พบว่า แนวโน้มของการกระทำผิด การตรวจยึด การลักลอบ มีสัดส่วนในภาพรวมลดลง แต่การขนส่งทางบกยังคงมีปริมาณเหตุการณ์สูงอยู่เช่นเดิม รองลงมาคือ การขนส่งทางอากาศ และทางน้ำตามลำดับ ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 2 แผนภูมิแสดงจำนวนสัตว์ที่พบว่ามีการลักลอบส่งออกผ่านทางท่าอากาศยานดอนเมือง
ที่มา: ด้านตรวจสัตว์ป่าท่าอากาศยานดอนเมือง. (2568)

ภาพที่ 3 แสดงจำนวนเหตุการณ์ที่ตรวจพบด้วยวิธีการขนส่ง ตั้งแต่ปี 2558 - 2568

ที่มา: TRAFFIC. (2024)

แนวคิดอาชญาวิทยาสัตว์ป่า (Wildlife Criminology)

อาชญาวิทยาสัตว์ป่า เป็นสาขาวิชาที่ใช้ในการอธิบายการกระทำผิด เป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดอาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อม (Green Criminology) เป็นองค์ความรู้หนึ่งในอาชญาวิทยาที่ได้คิดค้นขึ้น

โดย Michael Lynch ในช่วงปี ค.ศ. 1990 ที่เปลี่ยนทฤษฎีในการวิเคราะห์ปัญหาอาชญากรรมจากเดิมที่ยึดแนวคิดมนุษย์เป็นฐานมาเป็นการวิเคราะห์ปัญหาอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมตามแนวคิดสัตว์ป่าเป็นฐาน แนวคิดระบบนิเวศเนื่องจากทฤษฎีอาชญาวิทยาที่ผ่านมานั้นอธิบายสาเหตุการกระทำผิดที่มีมนุษย์เป็นเหยื่อโดยตรงของอาชญากรรม แต่ในขณะที่อาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อมนั้นจะให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมสร้างความเสียหายต่อใคร เพื่อที่จะแสวงหาแนวทางการจัดการ บรรเทา หรือเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่สิ่งนั้นได้อย่างเหมาะสมตามแต่ละบริบท/สถานการณ์และดำรงไว้ซึ่งความสมดุลแห่งความยุติธรรม

อาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อมจึงมีความแตกต่างจากอาชญาวิทยาดั้งเดิม คือเหยื่ออาชญากรรมที่พบว่าการกระทำผิดต่อสิ่งแวดล้อมเป็นการกระทำที่ทรยศต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตกเป็นเหยื่อโดยตรง เป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ ในขณะที่แนวคิดอาชญาวิทยาดั้งเดิมนั้นพบว่าลักษณะการกระทำผิดที่มีมนุษย์เป็นผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม เพื่อนำผู้กระทำผิดมาลงโทษและแก้ไขฟื้นฟูและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนิสัยให้กลับเป็นคนดีของสังคมไม่ก่อความเดือดร้อนต่อผู้อื่น แต่หากเรามาพิจารณาจากเหยื่ออาชญากรรมที่ได้รับความเสียหายโดยตรงคือสัตว์ป่าที่ถูกมนุษย์คุกคามและทำลายเพื่อนำไปทำการค้า และได้รับความเสียหาย จึงอาจเรียกได้ว่าเป็น อาชญาวิทยาสัตว์ป่า (Wildlife Criminology) (นันทพรพิช ไซย อัครพงศ์, 2563)

ต่างกับอาชญากรรมสัตว์ป่า (Wildlife crime) คือการกระทำหรือพฤติกรรมที่ทำให้เกิดแก่สัตว์ป่า Cooper, J. E., et al. (2009) ได้ให้คำจำกัดความของ อาชญากรรมสัตว์ป่า (Wildlife crime) ว่าเป็น การนำมาซึ่งสิ่งที่มีผิดกฎหมาย การครอบครอง การค้า หรือ การเคลื่อนย้ายของสัตว์ และพืชหรือสิ่งที่ได้มาจากสัตว์ ครอบคลุมถึงซาก

สัตว์ (หรือบางส่วน) ของสัตว์ที่ขัดต่อกฎหมายระหว่างประเทศกฎหมายระดับภูมิภาคหรือกฎหมายระดับประเทศ รวมทั้ง การทารุณกรรมและการประหารชีวิตของสัตว์ป่าทั้งที่อยู่อย่างอิสระและในกรงขัง หรือการกระทำที่ผิดกฎหมายเน้นที่การยึด ครอบครอง การค้า หรือเคลื่อนย้ายโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายของสัตว์และสิ่งที่ได้มาจากสัตว์ เมื่อมีการละเมิดของกฎหมายเกิดขึ้น หรือต้องสงสัย การสืบสวนในสถานที่เกิดเหตุเป็นศูนย์กลางของการสอบสวนที่อาจนำไปสู่การจับกุมและการดำเนินคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเก็บ การจัดการ และการวิเคราะห์ หลักฐานที่รวบรวมไว้ อย่างถูกต้อง ณ สถานที่ดังกล่าว จะเพิ่มโอกาสในการได้รับความเชื่อมั่นและหรือการป้องกันการกีดกัน การฝ่าฝืนกฎหมายต่อไป

การสืบสวนคดีสัตว์ป่าในสถานที่เกิดเหตุ

อรรถพล แซ่มสุวรรณวงศ์ และคณะ (2546) ให้ความหมายของการสืบสวน ว่าเป็นการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนและเพื่อทราบรายละเอียดแห่งความผิด ซึ่งสามารถดำเนินการได้ทั้งก่อนเกิดเหตุและหลังเกิดเหตุ

จุดเริ่มต้นของกระบวนการสืบสวน คือสถานที่เกิดเหตุ ซึ่งเป็นสถานที่ที่มีการกระทำผิดเกิดขึ้น และสามารถหาพยานวัตถุได้ ซึ่งจะทำให้ผู้ไปตรวจสถานที่เกิดเหตุสามารถอ่านสภาพของสถานที่เกิดเหตุได้ว่า ใครควรจะเป็นผู้กระทำผิดทำอย่างไร ด้วยวิธีการใด เมื่อเวลาอะไร และประสงค์ต่ออะไร สถานที่เกิดเหตุจึงคือหัวใจของงานสืบสวนสอบสวนคนร้าย ซึ่งจะทิ้งร่องรอยพยานหลักฐานไว้ในสถานที่เกิดเหตุเสมอขึ้นอยู่กับพนักงานสืบสวนสอบสวนและเจ้าหน้าที่ตรวจสถานที่เกิดเหตุจะมีความรอบรู้มีไหวพริบปฏิภาณมีประสบการณ์ในการตรวจสถานที่เกิดเหตุและเก็บวัตถุพยานมากน้อยเพียงใด

การสืบสวนคดีสัตว์ป่าในสถานที่เกิดเหตุ จะมีความแตกต่างจากการสืบสวนดำเนินคดีทั่วไป

เนื่องจากสภาพภูมิประเทศของสถานที่เกิดเหตุ ที่มักจะเป็นป่าหรือพื้นที่ห่างไกลความเจริญ ยากแก่การเข้าถึง เช่น ภูเขา น้ำตก ทะเล และอาจรวมถึงโครงสร้างทางธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น บางครั้งสถานที่เกิดเหตุอาจถูกแยกออกจากกันไป ยิ่งแต่ละภูมิภาคของโลก มีเพียงหลักฐานเพียงเล็กน้อยในการสืบสวนดำเนินคดี อาทิเช่น ชิ้นส่วนจากงาช้างหรือโหนกของนกชนหินที่แปรสภาพเป็นเครื่องประดับ หรือบางครั้งเป็นการเกี่ยวโยงมาจากการดำเนินคดีอื่น ๆ เช่น การตัดไม้ทำลายป่า ดังนั้น การตรวจสถานที่เกิดเหตุในคดีสัตว์ป่า จึงจำเป็นต้องใช้เทคนิค เครื่องมือ และเทคโนโลยีที่ถูกต้อง เหมาะสม และทันสมัย

ภารกิจของด่านตรวจสัตว์ป่าท่าอากาศยานดอนเมือง

ด่านตรวจสัตว์ป่าท่าอากาศยานดอนเมือง เป็นหน่วยงานในสังกัดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช อยู่ภายใต้ส่วนด่านตรวจสัตว์ป่ากองคุ้มครองพันธุ์สัตว์ป่าและพืชป่าตามอนุสัญญา ที่มีที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ท่าอากาศยานดอนเมือง โดยมีหน้าที่และภารกิจในการ 1) ควบคุมการนำเข้า ส่งออก และนำผ่านสัตว์ป่า ซากของสัตว์ป่า และผลิตภัณฑ์ที่ทำจากซากของสัตว์ป่า ให้เป็นไปตามอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ (CITES) กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง 2) ตรวจสอบและจำแนกชนิดสัตว์ป่า ซากสัตว์ป่า และผลิตภัณฑ์ที่ทำจากซากของสัตว์ป่าให้ตรงและไม่เกินจำนวนตามที่ระบุไว้ในใบอนุญาตและใบรับรอง 3) สืบสวน หาข่าว และเข้าร่วมประชุมกับหน่วยงานระหว่างประเทศในด้านป้องกันและปราบปรามขบวนการลักลอบค้าสัตว์ป่าข้ามชาติ 4) สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายในพื้นที่ในลักษณะบูรณาการด้านสืบสวน หาข่าว ตรวจยึด และจับกุมบุคคล กลุ่มบุคคล หรือขบวนการที่เกี่ยวข้องกับการลักลอบค้าสัตว์ป่าข้ามชาติ 5) ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ความรู้ความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับอนุสัญญา

กรอบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 เป็นกฎหมายหลักในการปฏิบัติงาน โดยให้คำจำกัดความของคำว่า สัตว์ป่า หมายถึง สัตว์ทุกชนิด ซึ่งโดยทั่วไปย่อมเกิดและดำรงชีวิตอยู่ในธรรมชาติอย่างเป็นอิสระ และให้หมายความรวมถึงไข่และตัวอ่อนของสัตว์เหล่านั้นด้วย แต่ไม่หมายความรวมถึงสัตว์พาหนะตามกฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะ สัตว์ซึ่งได้รับการยอมรับในทางวิชาการว่าสายพันธุ์นั้นเป็นสัตว์บ้านไม่ใช่สัตว์ป่า และสัตว์ที่ได้มาจากการสืบพันธุ์ของสัตว์ดังกล่าว

โดยในการดำเนินคดีสัตว์ป่า สามารถแบ่งสัตว์ป่าออกเป็น 3 ประเภท คือ

1) สัตว์ป่าสงวน สัตว์ป่าหายากหรือสัตว์ป่าที่ใกล้สูญพันธุ์จำเป็นต้องสงวนและอนุรักษ์ไว้ อย่างเข้มงวด

2) สัตว์ป่าคุ้มครอง หมายถึง สัตว์ป่าที่มีความสำคัญต่อระบบนิเวศ หรือจำนวนประชากรของสัตว์ป่าชนิดนั้นมีแนวโน้มลดลงอันอาจส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ

3) สัตว์ป่าควบคุม สัตว์ป่าที่ได้รับความคุ้มครองตามอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ และสัตว์ป่าอื่นที่ต้องมีมาตรการควบคุมที่เหมาะสม บทลงโทษของการกระทำผิดจึงขึ้นอยู่กับประเภทของสัตว์ป่าที่ตรวจพบในที่เกิดเหตุ โดยมีมาตราที่สำคัญ ดังนี้

มาตรา 17 **ครอบครองสัตว์ป่าสงวน สัตว์ป่าคุ้มครอง หรือซากสัตว์ป่าดังกล่าว**

(มาตรา 92 จำคุกไม่เกิน 5ปี หรือปรับไม่เกิน 500,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ)

มาตรา 23 **พยายามนำเข้าหรือส่งออกซึ่งสัตว์ป่าคุ้มครอง สัตว์ป่าคุ้มครองที่เพาะพันธุ์ได้ สัตว์ป่าควบคุม ซากสัตว์ป่าดังกล่าว หรือผลิตภัณฑ์จากซากสัตว์ป่าดังกล่าวโดยไม่ได้รับอนุญาต**

(มาตรา 93 จำคุกไม่เกิน 10 ปี หรือปรับไม่เกิน 1,000,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ)

การให้อำนาจเจ้าหน้าที่ด่านตรวจสัตว์ป่าท่าอากาศยานดอนเมืองเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่

ตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 ได้ให้อำนาจหน้าที่แก่พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เสมือนเป็นผู้ช่วยพนักงานสอบสวน เมื่อเกิดคดีสัตว์ป่าขึ้น อาจจะต้องใช้ความจำเพาะ ความเชี่ยวชาญ และความยากลำบากมากกว่าคดีทั่ว ๆ ไป

พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2560 เป็นกฎหมายที่จำเป็น เนื่องจากด่านตรวจสัตว์ป่าอยู่ในพื้นที่ของศุลกากร มาตรา 242 ฐานพยายามส่งออกไปนอกราชอาณาจักรซึ่งของที่ยังมิได้ผ่านพิธีการศุลกากรและเป็นของต้องห้าม การกระทำในลักษณะพยายามต้องรับผิดเท่ากระทำผิดสำเร็จ ประกอบมาตรา 252 ต้องรับผิดแม้ไม่มีเจตนา

ของกลางดังกล่าวเป็นของอันพึงต้องริบตามมาตรา 166 และยึดไว้เป็นของกลางตามมาตรา 167

พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 มาตรา 31 ฐานนำสัตว์ออกไปนอกราชอาณาจักรโดยไม่ได้รับอนุญาต

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 มาตรา 22 ให้เจ้าหน้าที่ที่ควบคุมตัวผู้ต้องหาบันทึกภาพและเสียงอย่างต่อเนื่องขณะจับและควบคุมตัว จนกระทั่งส่งตัวให้พนักงานสอบสวน พร้อมแจ้งพนักงานอัยการและกรมการปกครอง ทั้งนี้ ในการควบคุมตัวต้องต้องบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับผู้ถูกควบคุมตัว ประกอบไปด้วย ชื่อ นามสกุล ตำแหน่งบรรณ วัน เวลา สถานที่ของการถูกควบคุมตัว โดยเฉพาะกรณีที่มีการย้ายสถานที่ต้องมีการระบุสถานที่ปลายทางที่รับตัวผู้ถูกควบคุมตัว

พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาพุทธศักราช 2477

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ กระบวนการวิธีการดำเนินการในคดีอาญาต่อผู้ต้องหา เริ่มตั้งแต่การจับ การค้นการสอบสวน การพิจารณาของศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา และการสั่งลงโทษ

มาตรา 2 (10) การสืบสวน หมายความว่า การแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจและหน้าที่ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนและเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด

กระบวนการดำเนินคดีสัตว์ป่าในพื้นที่ท่าอากาศยานดอนเมือง

แบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ก่อนเกิดเหตุ ระหว่างเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ ดังแสดงในภาพที่ 4 ดังนี้

1. ระยะก่อนเกิดเหตุ

- งานการข่าว

- การเตรียมพร้อมก่อนเข้าพื้นที่เกิดเหตุ ทั้งอุปกรณ์ และบุคลากร

2. ระยะระหว่างเกิดเหตุ

- ดำเนินการตามขั้นตอนการสืบสวน ระหว่างเกิดเหตุของด่านตรวจสัตว์ป่าท่าอากาศยานดอนเมือง

1. การรับแจ้ง โดยเจ้าหน้าที่ด่านตรวจสัตว์ป่ารับแจ้งจากเจ้าหน้าที่การทำอากาศยาน (ฝ่ายตรวจค้น) และเจ้าหน้าที่สายการบิน บริเวณช่องตรวจสอบสัมภาระผู้โดยสาร ช่องที่ 1- 8 อาคารผู้โดยสารระหว่างประเทศ ชั้น 3 ซึ่งประกอบไปด้วยสายการบินต่าง ๆ

2. การเข้าพื้นที่เกิดเหตุ เจ้าหน้าที่ด่านตรวจสัตว์ป่า เข้าถึงพื้นที่เกิดเหตุ เพื่อตรวจสอบสิ่งต้องสงสัยในเบื้องต้น เมื่อพบสัตว์ป่าทั้งมีชีวิต ซากหรือผลิตภัณฑ์ที่ทำจากสัตว์ป่า ซึ่งผิดตาม พ.ร.บ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 ดำเนินการแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- กรณีพบสัตว์ป่า แจ้งด่านตรวจสัตว์ป่า

- กรณีพบสิ่งของหนีภาษี ต้องห้าม ต้องกักตักแจ้งสำนักงานศุลกากร (ฝ่ายปราบปราม)

- กรณีพบสัตว์ แจ้งด่านกักกันสัตว์

- กรณีพบสัตว์น้ำ แจ้งด่านตรวจประมง

- กรณีพบพืช แจ้งด่านตรวจพืช

- แจ้งเจ้าหน้าที่การทำอากาศยาน ฝ่ายลาดตระเวน ฝ่ายตรวจค้น

- แจ้งสายการบิน เช่น ไทยแอร์เอเชีย จำกัด ไลออนแอร์

- ล่าม จำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเราต้องใช้ในการสื่อสารและแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกจับทราบ รวมทั้งมีความจำเป็นในการพิจารณาในชั้นศาล

- สถานีตำรวจนครบาลดอนเมือง

ทั้งนี้ ต้องทำการถ่ายภาพและบันทึก VDO เหตุการณ์ตลอดตั้งแต่มาถึงที่เกิดเหตุ เพื่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นुकคนสูญหาย พ.ศ. 2565

3. การจดบันทึกข้อมูลเบื้องต้น เจ้าหน้าที่ด่านตรวจสัตว์ป่า จดบันทึกข้อมูลเบื้องต้นในที่เกิดเหตุตามเอกสารบันทึกที่เกิดเหตุ รวมทั้งหน่วยงานเบอร์โทรผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด เพื่อใช้ในการประสานขอข้อมูลในการทำบันทึกตรวจยึดจับกุม และทำการเคลื่อนย้ายผู้ถูกจับกุม เพื่อไปทำบันทึกตรวจยึด/จับกุม ณ สำนักงานด่านตรวจสัตว์ป่า

4. การแบ่งหน้าที่ในการจัดทำบันทึกตรวจยึด/จับกุม ดังนี้

- เจ้าหน้าที่พิมพ์บันทึกตรวจยึด/จับกุม จำนวน 1 คน

- เจ้าหน้าที่ทำบัญชีสัตว์ป่า จำนวน 3 คน คนที่ 1 ถ่ายรูป เทียบ Scale

คนที่ 2 ทำตารางบัญชีสัตว์ป่า การทำบัญชีสัตว์ป่าของกลาง เพื่อให้ทราบชนิดและจำนวน ซึ่งสัตว์ที่ยึดมานั้นจะมีทั้งสัตว์ที่ผิดและตัวที่ไม่ผิด ในการปฏิบัติงานในสนามบินจำเป็นต้องยึดสัตว์ทั้งหมดตามอำนาจของศุลกากร ทั้งนี้ สัตว์ชนิดที่มีความผิดตามพ.ร.บ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 ให้ระบุในหมายเหตุในตารางว่ามีความผิดตามกฎหมายใด และต้องจัดทำ Label ติดสัตว์ป่าของกลางนั้นๆ ป้องกันการสับสน และต้องตรงกับบัญชีภาพถ่าย และทำบัญชีภาพถ่าย พร้อมใส่หมายเลขอ้างอิงตามตารางบัญชีสัตว์ป่า

คนที่ 3 คนจับสัตว์ให้คนถ่ายภาพ ต้องใส่ถุงมือยางหรือถุงมือป้องกันการกัดของสัตว์ ซึ่งสัตว์บางชนิดมีความว่องไวในการหลบหนี หรือมีพิษ จึงความทำใน

สถานที่ที่ปิดมิดชิด ทั้งนี้ ให้พิจารณาถึงความปลอดภัยของเจ้าหน้าที่เป็นหลัก

- เจ้าหน้าที่ทำบัญชีภาพผู้ต้องหา จำนวน 1 คน ประกอบด้วย ภาพผู้ต้องหา พร้อมกระเป่าสัมภาระเพื่อระบุว่าเป็นเจ้าของสัมภาระจริง โดยแสดงให้เห็นว่าภายในกระเป่ามีการบรรจุอะไรบ้าง รวมทั้ง ภาพผู้ต้องหาเต็มตัวทั้ง 4 ด้าน (หน้าตรง-ซ้าย-ขวา-หลัง) เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้ถูกจับอยู่ในสภาพที่ดีไม่ได้มีบาดแผลหรือโดนทารุณกรรมในระหว่างการถูกควบคุมตัว

ภาพ Passport ทุกหน้า เพื่อให้เห็นว่าผู้ถูกจับมีการเดินทางไปประเทศไหนมาบ้าง ความถี่ในการเดินทางหรือเข้าออกประเทศไทย สิ่งเหล่านี้จะช่วยในการสืบสวนได้ต่อไป

ภาพบัตรโดยสาร และ Tag กระเป่า เพื่อให้ทราบว่ามีผู้ถูกจับกำลังพยายามที่จะเดินทางออกนอกราชอาณาจักรด้วยสายการบินไหนและปลายทางประเทศใด

การยึดโทรศัพท์มือถือ (ถ้ามี) กรณีเห็นสมควรว่าเป็นหลักฐานในการกระทำความผิดพร้อมมีเครือข่ายเกี่ยวข้อง เพื่อขยายผลในการดำเนินคดีต่อไป จึงส่งเรื่องให้กองบังคับการตรวจสอบและวิเคราะห์อาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บก.ตอท.) ต่อไป ทั้งนี้ ต้องให้ผู้ถูกจับเซ็นใบยินยอมในการเข้าถึงโทรศัพท์ และต้องทำการขอรหัสผ่านจากผู้ถูกจับมาเพื่อสะดวกในการเข้าถึงข้อมูลในการสืบสวนต่อไป

5. การตรวจสอบความถูกต้องภายหลังการทำบันทึกตรวจยึด/จับกุม เมื่อดำเนินการทำบันทึกตรวจยึด/จับกุมเสร็จให้ทุกหน่วยงานตรวจสอบความถูกต้องก่อนร่วมกันเซ็น

- ให้ล่ามอ่านให้ผู้ถูกจับเข้าใจสาเหตุของการถูกจับ ก่อนเซ็น หากไม่เซ็นก็สามารถทำได้ เนื่องจากผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหานั้นเป็นเพียงผู้ต้องสงสัยว่าได้กระทำความผิดเท่านั้น แต่การที่เขาจะกระทำความผิดจริงหรือไม่นั้น จำเป็นต้องได้รับการพิสูจน์ข้อเท็จจริง จากพยานหลักฐานต่างๆ ในชั้นศาล ซึ่งผู้ถูกจับนั้นถือเป็นมนุษย์คนหนึ่ง มีสิทธิขั้นพื้นฐานที่

บัญญัติไว้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

- ทุกหน่วยงานเซ็นทุกคนที่เกี่ยวข้อง
- ถ่ายสำเนา แจกทุกคน โดยเฉพาะผู้ถูกจับ

ผู้กล่าวหา

6. การนำส่งผู้ถูกจับ พร้อมของกลาง นำส่ง สถานีตำรวจนครบาลดอนเมืองหรือกองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (บก.ปทส.) โดย นำบันทึกตรวจยึด/จับกุม พร้อมไฟล์ให้ตำรวจ และ เอกสารทางกฎหมาย ชื่อ ชนิด บัญชีสัตว์ป่าที่ผิดตาม พ.ร.บ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562

7. การลงบันทึกประจำวันของพนักงานสอบสวน ลงชื่อผู้ร้องทุกขักกล่าวโทษ นำตัวผู้ถูกจับ เข้าคุก รอนำตัวส่งศาล ผากขังได้ไม่เกิน 7 ผลัด (ผลัด ละ 12 วัน) เนื่องจากการจับกุมตัว พนักงานสอบสวน สามารถควบคุมตัวผู้ถูกจับที่สถานีตำรวจได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมง นับแต่มาถึงสถานีตำรวจท้องที่นั้น หลังจากนั้นจะถูกนำตัวไปฝากขังที่ศาล ซึ่งผู้ถูกจับมี สิทธิขอประกันตัวในชั้นพนักงานสอบสวนหรือในชั้น ศาลได้

8. การส่งมอบสัตว์ป่าของกลาง พนักงานสอบสวน ทำบันทึกส่งมอบของกลางสัตว์ป่า ทั้งที่ผิด และไม่ผิดให้ด่านตรวจสัตว์ป่า เพื่อดำเนินการส่ง ตรวจพิสูจน์และดูแลรักษาที่กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ต่อไป

9. การตรวจพิสูจน์และดูแลรักษาสัตว์ป่า ของกลาง ของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์ พืช มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- กรมสัตว์ป่า นำส่งส่วนจัดการสัตว์ป่า สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า เพื่อเป็นการรักษาห่วงโซ่ชีวิต อุทยาน เมื่อนำส่งจะต้องตรวจสอบจำนวนสัตว์ป่าและ ชนิดให้ตรงกับใบรับมอบสัตว์ป่า และลงนามกำกับใน การส่งต่อพยานหลักฐาน

- กรมแมลง นำส่งกลุ่มงานวิจัยกีฏวิทยา และจุลชีววิทยาป่าไม้ สำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้ และพันธุ์พืช

- กรมประมง เช่น จระเข้ กระตัง เต่าน้ำ ตะปาด นำส่งด่านตรวจประมงท่าอากาศยานดอน เมือง

3. ระยะหลังเกิดเหตุ

เป็นช่วงเวลาแห่งการทบทวนเรื่องราว เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และรายงานเหตุการณ์การ กระทำผิดให้แก่ผู้บังคับบัญชาที่เหนือขึ้นไป ตามลำดับ สิ่งที่ต้องรายงานมี ดังนี้

3.1 การรายงานตามพระราชบัญญัติป้องกัน และปราบปรามการทรมานและการกระทำให้อับอาย สุนัข พ.ศ. 2565 โดยแบ่งเป็น 2 กรณี ดังนี้

- กรณี พบตัวผู้กระทำความผิด ต้องดำเนินการ มาตรา 22 เมื่อควบคุมตัว ผู้ถูกจับต้องมีการ บันทึกภาพ ส่งพนักงานสอบสวนท้องที่ภายในเวลา และมาตรา 23 ให้ทำบันทึกข้อมูลผู้ถูกจับ ๆ แจ้งการ จับให้อัยการสูงสุด และฝ่ายปกครอง ทราบ ทั้งนี้ ให้ ยื่นแบบช่องทางออนไลน์ และทำเป็นเอกสารส่ง พนักงานสอบสวนใช้ประกอบการพิจารณาของ พนักงานอัยการ

- กรณี ไม่พบตัวผู้กระทำความผิด ไม่ต้องมีการ รายงานแต่อย่างใด เป็นเพียงการรายงานคดีตามสาย การบังคับบัญชาเท่านั้น

3.2 การรายงานคดี รายงานส่วนด่านตรวจ สัตว์ป่า คดีเล็ก/ใหญ่ รายงานสำนักป้องกัน ปราบปรามการควบคุมไฟป่า รายงานคดี 3 วันทำการ

3.3 การตั้งแฟ้มคดี เพื่อจัดเก็บเอกสารที่ เกี่ยวข้องในการดำเนินคดีทั้งหมดรวบรวมไว้ โดยตั้ง แฟ้มคดีใหม่เป็นคดี ๆ ไป จะไม่นำไปปนกับคดีอื่น ๆ

3.4 การสืบสวนเพื่อขยายผลทางคดี โดยการ ขอภาพและวิดีโอที่บันทึกได้จากกล้อง CCTV และ ภาพ X-ray เพื่อดูพฤติการณ์การกระทำความผิดและดูผู้ ร่วมขบวนการอาจมีมากกว่าที่เราพบ และนำข้อมูล เหล่านี้ส่งให้พนักงานสอบสวนเพื่อใช้ประกอบการ พิเคราะห์คดีต่อไป

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบการลักลอบค้าสัตว์ป่าตามแนวชายแดนกับในท่าอากาศยาน

ข้อเปรียบเทียบ	การค้าสัตว์ป่าตามแนวชายแดน	การค้าสัตว์ป่าในท่าอากาศยาน
ลักษณะการค้า	การค้าระหว่างประเทศ	การค้าระหว่างประเทศ
ประเทศปลายทางที่เป็นที่นิยม	สาธารณรัฐประชาชนจีน สาธารณรัฐเกาหลี และสาธารณรัฐ สังคมนิยมเวียดนาม	สาธารณรัฐอินเดีย ญี่ปุ่น
การได้มาของสัตว์	การล่าจากป่าเพื่อนำมาค้า	- การล่าจากป่าเพื่อนำมาค้า - การเพาะเลี้ยงจากฟาร์มในประเทศและนำมาค้า
ชนิดสัตว์ป่า	สัตว์ป่าสงวน, สัตว์ป่าคุ้มครอง	สัตว์ป่าควบคุม, สัตว์ป่าคุ้มครอง
ลักษณะของสัตว์	สัตว์ที่มีเฉพาะในประเทศไทย	สัตว์ต่างประเทศ (Exotic) สัตว์เลี้ยงสวยงาม สัตว์ แปลกหายาก น่าสะสม
จำพวก	ลิง เกล็ดลิง เสือ	งู เต่า สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม
สภาพสัตว์ป่า	ซากสัตว์ อาจมีการแยกชิ้นส่วน เช่น เขี้ยว งา เกล็ด	สัตว์มีชีวิต ที่พยายามลักลอบส่งออก
รูปแบบการขนส่ง	ค้าขายตามแนวชายแดนระหว่าง ประเทศ	ซุกซ่อนในกระเป๋าสัมภาระหรือร่างกายเพื่อลักลอบ ส่งออกนอกประเทศด้วยสายการบินระหว่าง ประเทศ หรือไปรษณีย์

แต่ที่แตกต่างคือการได้มาของสัตว์ป่า เหล่านี้ชนิดของสัตว์ และรูปแบบการขนส่ง ในท่าอากาศยานจะพบสัตว์ป่าควบคุมและสัตว์ต่างประเทศที่เป็นสัตว์เลี้ยงสวยงาม สัตว์แปลกหายากน่าสะสม โดยการซุกซ่อนในกระเป๋าสัมภาระหรือร่างกายเพื่อลักลอบส่งออกนอกประเทศด้วยสายการบินระหว่างประเทศหรือไปรษณีย์ ซึ่งสัตว์เหล่านี้ส่วนใหญ่ได้มาจากการเพาะเลี้ยงในฟาร์ม ดังนั้น ทำให้การสืบสวนคดีสัตว์ป่าในท่าอากาศยานจึงมีความแตกต่างกับแนวชายแดนหรือพื้นที่อื่น ๆ ดังตารางที่ 1

บทสรุป

จากการศึกษาและวิเคราะห์พบว่า การสืบสวนคดีด้านสัตว์ป่าของด่านตรวจสัตว์ป่าท่าอากาศยานดอนเมือง จำเป็นต้องมีการพัฒนาแนวทางสืบสวนให้เป็นกระบวนการและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ด้วยการใช้เทคนิค เครื่องมือ และเทคโนโลยีในการสืบสวนและเก็บรวบรวมพยานหลักฐานในการตรวจสถานที่เกิดเหตุคดีสัตว์ป่าของ Cooper, J. E., et al. (2009) ซึ่งได้ศึกษา การ

สืบสวนสอบสวนอาชญากรรมสัตว์ป่าที่เกิดในพื้นที่ป่า และได้อธิบายเทคนิคในการสืบสวน เครื่องมือที่จำเป็น และเทคโนโลยีที่ช่วยในการปฏิบัติงานการสืบสวนในพื้นที่ป่าที่มีความยากลำบาก โดยให้พิจารณาเลือกใช้สิ่งที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เหมาะสมในแต่ละสถานการณ์

จากบทความที่กล่าวมา ได้นำมาวิเคราะห์เพื่อประยุกต์ใช้ในพื้นที่ท่าอากาศยานดอนเมืองในการดำเนินคดีสัตว์ป่าในประเทศไทย ซึ่งสรุปได้ว่าการสืบสวนในคดีสัตว์ป่าในท่าอากาศยานดอนเมือง ต้องใช้เทคนิค เครื่องมือ และเทคโนโลยี ที่จำเป็น ดังนี้

1. บุคลากร (Personnel) นับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก ทั้งในด้านการบริหารจัดการและความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่าง ๆ เป็นบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องตั้งแต่เกิดเหตุการณ์ขึ้นไปจนถึงสุดกระบวนการในชั้นศาล ประกอบไปด้วย-เจ้าหน้าที่ด่านตรวจสัตว์ป่า ศุลกากร (ฝ่ายปราบปราม) ด่านกักกันสัตว์ ด่านตรวจพืช การท่าอากาศยาน (ฝ่ายลาดตระเวน และ ฝ่ายตรวจค้น)

- เจ้าหน้าที่สายการบิน เช่น ไทยแอร์เอเชีย จำกัด ไลออนแอร์

- ล่าม หรือคนที่สามารถสื่อสารให้ผู้ถูกจับ รับประทานข้อกล่าวหา ซึ่งจำเป็นต้องเข้าใจศัพท์เฉพาะทางกฎหมาย ทั้งนี้ ศาลอาจเรียกไปเป็นพยานในชั้นศาลด้วย

- พนักงานสอบสวน หรือ เจ้าหน้าที่ตำรวจที่รับผิดชอบคดี ส่วนใหญ่เป็นตำรวจท้องที่ที่เกิดเหตุ เช่น สถานีตำรวจนครบาลดอนเมือง บางครั้งมีตำรวจที่เกี่ยวข้องกับการกระทำ ความผิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (บก.ปทส.) สังกัดกองบัญชาการตำรวจสืบสวนกลาง (บช.ก.) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

- สัตวแพทย์ เพื่อดูแลรักษาสัตว์ที่มีสภาพ อิดโรยและขาดน้ำจากการชุกชอนในกระเป่าสัมภาระ

- นักกีฏวิทยา เพื่อดูแลรักษาแมลง

- กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บก.ปอท.) สังกัดกองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง (บช.ก.) มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมที่เกี่ยวกับเทคโนโลยี สืบสวนสอบสวน ปฏิบัติงานตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา และตามกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับระบบคอมพิวเตอร์

- หน่วยปฏิบัติการนิติวิทยาศาสตร์สัตว์ป่า สังกัดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช มีหน้าที่ตรวจพิสูจน์ซากสัตว์ป่า ชิ้นส่วนซากสัตว์ป่า ของกลางที่ได้จากซากสัตว์ป่า

- พนักงานอัยการ มีหน้าที่ ส่งฟ้อง / ส่งไม่ฟ้อง / ส่งงดการสอบสวน

- ศาล มีหน้าที่ พิพากษาลงโทษ / พิพากษายกฟ้องรวมทั้ง บุคคลที่มีความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ เช่น สัตวแพทย์ที่มีประจำหน่วยงานส่วนภูมิภาค ซึ่งเป็นบุคลากรที่มีความจำเป็นมาก เพราะสัตวแพทย์ รวมทั้งนักกีฏวิทยา เพื่อจำแนกชนิดสัตว์ จำพวกพวกแมลง และศูนย์อนุรักษ์และช่วยเหลือ

สัตว์ป่าต่างประเทศ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้

2. อุปกรณ์ (Equipment) ประกอบไปด้วยแบบฟอร์มการจดบันทึก (Check list) กล้องติดตัว โทรศัพท์มือถือ อุปกรณ์พิเศษอื่น ๆ เช่น วิทยุมือถือ อุปกรณ์สำหรับใส่สัตว์ เช่น กล่องพลาสติกใสเจาะรู ขวดน้ำพลาสติกใส (ที่จำเป็นต้องใช้แบบใสเพื่อสะดวกในการถ่ายภาพเพื่อจำแนกชนิดสัตว์ โดยเฉพาะสัตว์ที่มีพิษ) ตะกร้า กรง เป็นต้น อุปกรณ์สำหรับจับสัตว์ เช่น ถังมือยาง ถังมือหนาจับสัตว์ คีม คีบ เป็นต้น

3. เทคนิคการสืบสวน (Investigative techniques)

3.1 การเตรียมพร้อมล่วงหน้า สำหรับการเข้าพื้นที่ทำอากาศยาน ทั้งเจ้าหน้าที่ เครื่องมือ อุปกรณ์ เนื่องจากเราไม่สามารถทราบได้ล่วงหน้าว่าจะมีผู้โดยสารพยายามลักลอบขนสัตว์มาในเวลาไหน ซึ่งมักจะเป็นเหตุการณ์เร่งด่วน โดยการจัดเวรเจ้าหน้าที่เฝ้าลาดตระเวนในพื้นที่ทำอากาศยานทั้งในช่วงที่มีเที่ยวบินของผู้โดยสารหนาแน่นและเตรียมพร้อมเข้าพื้นที่ได้ตลอด 24 ชั่วโมง และจัดเตรียมเครื่องมือในการเข้าพื้นที่และการจับกุมให้พร้อมใช้งานได้ทันที โดยเฉพาะแบตเตอรี่กล้องติดตามตัวต้องมีการชาร์ตให้เต็มพร้อมใช้งาน

3.2 การจัดตั้งสถานที่เกิดเหตุอาชญากรรมสัตว์ป่า

3.3 ข้อควรระวังในที่เกิดเหตุ เช่น การแจ้งเจ้าของพื้นที่ คือ ทำอากาศยานดอนเมือง เพื่อรับประทานและพิจารณาอนุญาต การตรวจสอบเที่ยวบินที่ผู้โดยสารเดินทางเพื่อแจ้งยกเลิกเที่ยวบิน และการตรวจพบสัตว์ดุร้าย เช่น ภูมิพิช ต้องห้ามมีการแกะภาชนะโดยเด็ดขาด

3.4 การพิจารณาข้อกฎหมายในสถานที่เกิดเหตุที่เกี่ยวข้อง อาทิ พระราชบัญญัติสวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477 อนุสัญญาว่า

ด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ (CITES)

4. เทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ (Scientific technology)

4.1 การเก็บบันทึกในสถานที่เกิดเหตุ เช่น สมุดบันทึก แบบฟอร์มบันทึก กล้องติดตามตัว โทรศัพท์มือถือ กล้อง CCTV ภาพที่บันทึกได้จากเครื่อง X-ray

4.2 การถ่ายภาพ

- สถานที่เกิดเหตุ ในระยะใกล้ ระยะกลาง ระยะไกล

- สัตว์ป่าหรือผลิตภัณฑ์ ให้เห็นรายละเอียดลักษณะของสัตว์ เพื่อส่งให้ผู้เชี่ยวชาญในการจำแนกชนิดพันธุ์สัตว์ป่าในเบื้องต้น เช่น การถ่ายภาพ ควบให้เห็นส่วนหัว ส่วนหาง และลักษณะเกล็ด เป็นต้น

4.3 เทคโนโลยี ทาง DNA ซึ่งกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช มีหน่วยนิติวิทยาศาสตร์สัตว์ป่า เพื่อทำการตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานหรือสัตว์ป่าของกลางที่ทำการตรวจยึดมา เพื่อให้ทราบชนิดพันธุ์สัตว์ที่แน่นอน

5. วิถีการแบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary approach) เป็นการศึกษาในเรื่องต่าง ๆ อาทิเช่น การศึกษาทางพยาธิวิทยา (Pathological Studies) เพื่อตรวจหารอยโรคบาดแผลที่เป็นสาเหตุการตายของสัตว์ นิติภูมิวิทยา (Forensic Entomology) เพื่อศึกษาหนอนและแมลงที่พบบนซากสัตว์เพื่อดูระยะเวลาการตายของสัตว์ ซึ่งการตรวจพิสูจน์ในสนามบินยังไม่ได้มีการใช้วิธีการเหล่านี้ มีเพียงการใช้การระบุและการศึกษาทางสัณฐานวิทยาของสัตว์ ซึ่งกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช มีนักวิชาการป่าไม้หรือบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในการระบุชนิดของสัตว์ป่าชนิดนั้น ๆ

ว่าคือชนิดใด รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญทางสัตว์ป่าจากคณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นที่สุดในการดำเนินคดีสัตว์ป่าในท่าอากาศยาน

6. วิธีการเก็บรวบรวม (Modern Methods of Data Collection) และ ส่ง ข้อมูลที่ ทัน สมัย (Information Transmission)

6.1 การยื่นหลักฐาน ต้องดำเนินการตามหลักการรักษาห่วงโซ่วัตถุพยาน (Chain of Custody) ต้องมีการบรรจุ ตีตรา และขนส่งอย่างถูกต้อง

6.2 วัสดุอ้างอิง ต้องจัดทำบัญชีรายการอย่างถูกต้องสำหรับการเก็บวัตถุพยานจากสัตว์

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษากระบวนการสืบสวนในคดีสัตว์ป่าในท่าอากาศยานดอนเมือง จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. การศึกษาในครั้งนี้นำไปเสนอให้กับกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เพื่อพัฒนาแนวทางการสืบสวนคดีให้กับด่านตรวจสัตว์ป่าท่าอากาศยานดอนเมือง รวมทั้งประยุกต์ใช้ในพื้นที่ต่าง ๆ ทั้งในสนามบินและพื้นที่อื่นๆ และจัดให้มีการอบรมให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ และมีการฝึกทบทวนกระบวนการสืบสวนให้มีความพร้อมอยู่เสมอ

2. ควรศึกษาเปรียบเทียบการสืบสวนคดีสัตว์ป่าของด่านตรวจสัตว์ป่าท่าอากาศยานดอนเมือง เปรียบเทียบกับด่านตรวจสัตว์ป่าท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการสืบสวนต่อไป

3. ควรศึกษาปัจจัยที่ทำให้การสืบสวนคดีสัตว์ป่าของด่านตรวจสัตว์ป่าท่าอากาศยานดอนเมืองแปลผลผกผันกับระดับประสิทธิภาพการสืบสวนคดี

เอกสารอ้างอิง

- กฤตพล สุธีภัทรกุล. (2568). ขบวนการลักลอบค้าสัตว์ มีทั่วโลก ภัยเงียบที่ทำให้สิ่งมีชีวิตสูญพันธุ์. สืบค้นเมื่อวันที่ 28 กันยายน 2568, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/environment/1126918>
- ณัฐพล บัวบุตร. (2562). มุมมองอาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อมต่อการลักลอบล่าสัตว์ป่าผิดกฎหมาย. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 15(2), 183-211.
- ด่านตรวจสัตว์ป่าท่าอากาศยานดอนเมือง. (2568). ข้อมูลจำนวนสัตว์ที่พบว่ามีอาการลักลอบส่งออกผ่านทางท่าอากาศยานดอนเมือง. ส่วนด่านตรวจสัตว์ป่า กองคุ้มครองพันธุ์สัตว์ป่าและพืชป่าตามอนุสัญญากรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช.
- นันทร์พัช ไซยอัครพงศ์. (2563). อาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อมกับการลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นในไทย. *วารสารสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 50(1), 81 - 102.
- สำนักงานอัยการสูงสุด และคณะ. (2563). *เอกสารอ้างอิงแบบย่อ เกี่ยวกับการกระทำความผิดที่บังคับใช้กับการค้าผิดกฎหมายซึ่งสิ่งมีชีวิตที่มีความเสี่ยงขั้นวิกฤติต่อการสูญพันธุ์ในประเทศไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: USAID Wildlife Asia.
- สำนักป้องกันปราบปราม และควบคุมไฟป่า. (2566). *สรุปรายงานการกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับการป่าไม้ของหน่วยงานในสังกัดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 - 2566*. สืบค้นเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2568, จาก <https://portal.dnp.go.th/Content/ProtectandFirecontrol?contentId=15323>
- วสวัตต์ ฤกษ์ศิริสวัสดิ์. (2565). *การลักลอบค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายบนสื่อสังคมออนไลน์ในประเทศไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต], สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อรรถพล แซ่มสุวรรณวงศ์ และคณะ. (2546). *นิติวิทยาศาสตร์เพื่อการสืบสวนสอบสวน เล่ม 1* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ทีซีจี พรินติ้ง จำกัด.
- Buabudhara, N. (2019). Green criminology approach on illegal wildlife hunting. *Journal of Social Sciences Naresuan University*, 15(2), 183-211.
- Cooper, J. E., et al. (2009). Wildlife crime scene investigation: techniques, tools and technology. *Endangered Species Research*, 9(3), 229-238.
- TRAFFIC. (2024). Wildlife trade portal. Retrieved December 19, 2025 from <https://www.wildlifetradeportal.org/>